יסוד התשובה — יסוד התשובה

שלח לנו הקב"ה ביד עבדיו הנביאים, וביד יחזקאל הנביא, נאום ה' אלהים שובו והשיבו מכל פשעיכם ולא יהיו לכם למכשול. השליכו מעליכם את כל פשעיכם אשר פשעתם בם, ועשו לכם לב חדש ורוח חדשה ולמה תמותו. אדם אשר פשע וחטא ובא לחסות תחת כנפי השכינה ולהכנס בדרכי התשובה, אשכילך ואורך בדרך זו תלך. ביום ההוא ישליך כל פשעיו אשר עשה, ויעשה עצמו כאלו בו ביום נולד ואין בידו לא זכות ולא חובה, וזה היום תחלת מעשיו. היום יפלס אורחותיו שלא יטו מעגלותיו מדרך הטוב, ודרך זו תביאנו לשוב בתשובה שלמה, כי הוא יעשה עצמו כמשליך מעליו כובד העוונות ועוצם החטאים אשר עשה. ולא יבהילוהו רעיוניו ולא יניחוהו לשוב כי יבוש מחטאיו, כי יחשוב איך אוכל להעיז פני ולשוב, ואני חטאתי עויתי פשעתי כזאת וכזאת עשיתי, עברתי ושניתי ושלשתי עד אין ספורות, ואיך אבוא עוד לפניו כבושת גנב כי ימצא, כי בושתי לעמוד לפניו, ואף איך ארמוס חצריו ואיך אשמור חוקיו. אל יחשוב כן כי המסית יושב כזבוב במפתחי הלב, מתחדש עליו בכל יום, צופה ומביט להכשילו ומשים לבו לעצה הרעה הזאת. רק יחשוב כי כן מדת הבורא יתברך, ידו פשוטה לקבל שבים. לכן טוב לו להשליך פשעיו ולעשות לו לב חדש, וכה יעשה ביום טהרתו בהתנדבו רוחו אותו להיות עבד לבוראו יפיל תחינתו לפני בוראו ויאמר:

אָנָּא הַשֵּׁם חָטָאתִי עָוִיתִי פָּשַׁעְתִּי כָּזֹאת וְכָזֹאת עָשִׂיתִי מִיּוֹם הֱיוֹתִי עַל הָאֲדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה. וְעַתָּה נִשְׁאֲנִי לִבִּי וְנָדְבָה אוֹתִי רוּחִי לָשׁוּב אֵלֶיךָ בֶּאֱמֶת וּבְלֵב טוֹב וְשָׁלֵם, בְּכָל לִבִּי וְנַפְשִׁי וּמְאֹדִי, וְלִהְיוֹת מוֹדֶה וְעוֹזֵב לְהַשְׁלִיךְ מֵעָלַי כָּל פְּשָׁעַי וְלַעֲשׂוֹת לִי לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה וְלִהְיוֹת זָרִיז וְזָהִיר בְּיִרְאָתֶךָ. וְאַתָּה יְהוָה אֱלֹהַי הַפּוֹתֵחַ יָד בִּתְשׁוּבָה וּמְסַיֵּעַ לַבָּאִים לְטַהֵר, פְּתַח יָדְךָ וְקַבְּלֵנִי בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ, וְסַיְּעֵנִי לְהִתְחַזֵּק בְּיִרְאָתֶךָ, וְעָזְרֵנִי נֶגֶד הַשָּׂטָן הַנִּלְחָם בִּי בְּתַחְבּוּלָה וּמְבַקֵּשׁ נַפְשִׁי לַהֲמִיתֵנִי לְבִלְתִּי יִמְשׁוֹל בִּי. וְהַרְחִיקֵהוּ מֵרַמַ"ח אֵיבָרִים שֶׁבִּי, וְתַשְׁלִיכֵהוּ בִּמְצוּלוֹת יָם, וְתִגְעַר בּוֹ לְבִלְתִּי יַעֲמֹד עַל יְמִינִי לְשִׂטְנִי. וְעָשִׂיתָ אֵת אֲשֶׁר אֵלֶיךָ בְּחֶקֶיךָ, וַהֲסִירוֹתָ לֵב הָאֶבֶן מִקִּרְבִּי, וְנָתַתָּ לִי לֵב בָּשָׂר. אָנָּא יְהוָה אֱלֹהַי, שְׁמַע אֶל תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל תַּחֲנוּנָיו, וְקַבֵּל תְּשׁוּבָתִי, וְאַל יַעֲכֵב שׁוּם חֵטְא וְעָוֹן אֶת תְּפִלָּתִי וּתְשׁוּבָתִי. וְיִהְיֶה לִפְנֵי כִּסֵּא כְבוֹדֶךָ מְלִיצֵי יֹשֶׁר לְהָלִיץ בַּעֲדִי לְהַכְנֵס תְּפִלָּתִי לְפָנֶיךָ. וְאִם בַּחֲטָאַי הָרַב וְעָצוּם אֵין לִי מֵלִיץ יֹשֶׁר, חֲתֹר לִי אַתָּה מִתַּחַת כִּסֵּא כְבוֹדֶךָ וְקַבֵּל תְּשׁוּבָתִי וְלֹא אָשׁוּב רֵיקָם מִלְּפָנֶיךָ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה: ותמיד ירגיל בתפלה זו:

וזה הדרך אשר ילך בה ואת המעשה אשר יעשה, להרגיל עצמו להשמר מכל חטא: בבוקר בעת הקיצו משנתו יחשוב בדעתו כי ישוב ויפשפש במעשיו, ולא יעוות לפי כוחו אפילו פסיעה אחת. לעת האוכל קודם שיאכל יתודה על כל עוונותיו, ואם עשה ועיוות בשום דבר, יתוודה על הדבר בהעוותו. והוידוי הזה ירחיקהו מכל עון וחטא, כי אם יבוא לידו דבר עבירה יזהר ממנה ויאמר בלבו, איך אעשה הרעה הגדולה הזאת להתוודות עליה, ואהיה מאותם שנאמר עליהם ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו, ואהיה כטובל ושרץ בידו, ואף כי אהיה בדעת קלה ומעוטה לפני בוראי, שלא אוכל לעמוד כנגד תאוותי מפני כבודו שעה מועטת כזאת. ובהעלותו דבר זה בלבו ורוחו, אז ישמר מעבירה, ויהיה קל כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביו שבשמים, ואף מעוון עקביו יהא נזהר כי כל דרכיו יהיה במשקל. וכן אמר דוד המלך ע"ה, למה אירא בימי רע עון עקבי יסובני, והם העוונות ומצוות שאדם דש בעקביו ולא יחשבם לכלום. הגיע עת האוכל ויחפש ולא מצא את התרפים, אז יהא מודה ומשבח לפני בוראו על אשר עזרו משונאיו, וזכה להיות שעה אחת בתשובה בעוה"ז, ובזה יאכל אכילת שחרית. וקודם אכילת הערב יתוודה הכל כאשר אמרנו, וכן מזמן אכילה שבערב יעשה עד זמן שכיבה.

הרי לך שלשה פרקים לשלשה וידויים. ככה יעשה כל הימים מיום תחלת תשובתו עד חודש ימים או שנה תמימה עד שיתחזק ביראת הבורא ויניח כל מעשים הרעים. וכשישמור עצמו מן העבירות שהיה רגיל בהם וכמה פעמים שבאו לידו

ונזהר מהם, לא ייראו עוד כי מן השמים יסייעוהו. ואף העבירות יחשבו לו לזכות ועל פשעיו הישנים אשר השליך מעליו יהיה תמיד תוהה ומתחרט ומבקש עליהם מאת המקום למחותם מספר הזכרונות, וגם יענה נפשו עליהם. ואם אדם חלש הוא שאינו יכול לסבול עינויין קשים ותעניות, ימשוך מתאוותיו, ואל ימלא כל תאוותו, לא במאכל ולא במשתה, וכן אמר הרב ר' אברהם בר דוד שהיה א' מחסידי עולם, הגדר הגדול המעולה המופלא, מניעת המאכלות. וכן פירש דבריו, אל יעזוב לגמרי מלאכול בשר ולשתות יין, כי דייך מה שאסרה תורה, אך בעת מאכלו ועודנו תאב לאכול יניח ממנו לכבוד הבורא מתאוותיו, ואל יאכל כפי תאוותו. ודרך זה ימנענו מחטוא, ויזכרנו אהבת הבורא יותר מתענית אחד בשבוע. כי זה בכל יום תמיד מדי אכלו ומדי שתייתו יניח מתאוותו לכבוד הבורא: וישים לבו בתורה; אם היה רגיל ללמוד דף אחד ילמד שני דפין, כי גדול ת"ת שמביא לידי מעשה. ויהיה מייסר עצמו בכפיית יצרו לתורה ולמצוות, והן הם יסורין של אהבה. ואל ילך אדם במצות הבורא כאדם העושה במקרה פעמים עושה פעמים מניח, אלא כולן יעשה בלב שלם תמיד. ואל יניח משום ענין לא מפני עצלות ולא מפני בושה, כגון אם רגיל לאכול ג' סעודות שבת למצוה, ונתארח אצל בני אדם שאינם מחזיקים באותה מצוה, אל יניח המצוה מפני הבושה, כי אוי לה לאותה בושה, אלא יעיז פניו ויאמר, שימו ואסעוד כזית כמצות הבורא, וכן כל כיוצא בזה. ואפי' אם יהיו העולם מתלוצצים עליו, מ"מ יש לו להיות כפתי בעיניהם, ולא יעבור מצוה קטנה ממצות הבורא, שעל זה נאמר באהבתה תשגה תמיד, כלומר באהבתה של מצוה תהי' שוגה ופתי, להניח כל עסקיך ולדון בה. ודוגמת זה מצינו בר' אלעזר בן פדת, שהיה יושב בצד שוק התחתון של צפורי ועוסק בתורה וסדינו מוטל בצד שוק העליון והיה נראה כפתי בעיני העולם בשביל אהבת מצות הבורא לעסוק בתורה (בפ' כיצד מעברין בעירובין). ואם עשה כן ונפטר בחצי ימיו, נותנין לו שכר כאלו חי כל שבעים שנה ימי שנותיו במצוות, וז"ש שלמה המלך ע"ה בחכמתו מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל, אם ימיו מרובין או מועטין, שכרו של מועט כשכרו של מרובה. משה פרנס את ישראל ארבעים שנה ושמואל הנביא פרנס י' שנים, ושקלן הכתוב כאחד, דכתיב משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו. משל למלך ששכר פועלים והתחילו במלאכה לעשות באמונה, אמר המלך לאחד מהם בוא ונטייל במדינות בגנים ופרדסים, הלך עמו כל היום והאחרים טרחו במלאכתן. לעת ערב באו למלך ואמרו תן לנו שכרנו, ובא אותו שטייל עם המלך ושאל שכרו כמו כן. אמרו האחרים ומה יש לך ליקח, הלא לא טרחת כל היום כולו באמונה במלאכה. השיב להם, על ידי לא נשאר לפעול. וראה המלך שהדין עמו ונתן לו שכרו. כן הוא כתוב במדרש תנחומא. והשב אל ידמה בנפשו לומר, למה זה הבל איגע לריק ולתוהו כוחי אכלה, כי איך תעמוד תשובתי לפני עוונותי, וכל מה שאוכל לעשות לא יועיל כנגד העוונות שעברו עלי. אל יאמר כן. כי הבטיח הקב"ה ע"י יחזקאל הנביא, כי פשעיהם לא יזכרו עוד, דכתיב והרשע כי ישוב מכל חטאתיו אשר עשה ושמר את כל חוקותי ועשה משפט וצדקה חיה יחיה לא ימות. כל פשעיו אשר עשה לא יזכרו לו, בצדקתו אשר עשה יחיה:

ועוד מקרא מלא כתיב על הנבהלים על עונותיהם לחזק ידיהם לשוב, דכתיב ואתה בן אדם אמור אל בני ישראל כן אמרתם לאמר כי פשעינו וחטאתינו עלינו ובם אנחנו נמקים ואיך נחיה אמור אליהם חי אני נאם ה' אלהים אם אחפוץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה שובו שובו מדרכיכם ולמה תמותו בית ישראל. וביד כל עבדיו הנביאים הזהיר אותנו השכם ושלוח על עסק התשובה. וגם רבותינו חכמי הדורות הזהירו מאד על התשובה ואמרו שוב יום אחד לפני מיתתך. ואמרו גדולה מעלתם בעלי תשובה מצדיקים גמורים, וזהו שאמרו מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים עומדים. וגדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, דכתיב (הושע יד, ב) שובה ישראל עד ה' אלהיך. והיא מן הדברים שנבראו קודם בריאת העולם. וכן אמרו במדרש פרשת בראשית ויאמר קין אל יי גדול עוני מנשוא שעשה תשובה ולכך יש בפסוק זה שבע תיבות לפי שהתשובה עולה עד כסא הכבוד שבעה רקיעים שבעה אוירים. ועל ידי התשובה ובא לציון גואל שנא' (ישעיהו נט, כ) ובא לציון גואל ולשבי פשע. ואין מי אשר יוכל לידע ולהודיע עד היכן כחה של תשובה. לכן כל איש הירא וחרד ישיב אל לבו יראת הבורא וישוב מכל חטאתיו, ויכין לו לב חדש וטהור ונקי לעבוד את בוראו, וינהג את עצמו בכל אשר אמרנו, ועוד כהנה וכהנה. ויהיה ערום ביראה, לחשוב מחשבות איך יוכל ליראה את השם הנכבד והנורא, ולעשות חפצי בוראו, בינו ובין קונו, ולא לעיני אדם להתפאר. ואשרי הזוכה והמזכה, וכל העולם לא נברא אלא בשבילו, שנאמר (קהלת יב, יג) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם. ודרשו רבותינו ז"ל כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה.